

Nr 11.

Ankom till Riksdagens kansli den 22 april 1913 kl. 1 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om vidtagande av åtgärder för undanröjande av nu rådande fara av arsenikhaltig oljefärg.

Närvarande: Herrar Enderstedt, Svensson i Skönsberg, Johanson i Gäre, Johanson i Vetlanda, Lundgren i Björna, Mörtzell, Sterne, Zelahn, Törnblom*) och Gustafsson i Brånsta*).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom Första kammaren väckt motion, nr 86, som hänvisats till behandling av kammarens andra tillfälliga utskott, har herr Clason hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t *snarast möjligt* vare sig vidtaga sådan ändring av § 28 mom. 2 i giftstadgan av den 7 december 1906, att orden »med vattenfärg gjord färganstrykning» utbytas mot »färganstrykning», eller på annat sätt vidtaga åtgärder, att den nu rådande faran av arsenikhaltig oljefärg, särskilt holländsk zinkvitt, undanröjes. *Motionen.*

Beträffande den närmare motiveringen för nämnda framställning får utskottet hänvisa till motionen.

Första kammarens utskott har i sitt utlåtande yttrat följande:

»I anledning av en utav herr Clason år 1911 inom Första kam-
maren väckt motion beslöt nämnda års riksdag att i skrivelse till Kungl. *Första kam-
marens ut-
skott.*

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 13 saml. 2 avd. 11 häft. (Nr 11.) 1

Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t genom sakkunniga låta utreda, vad från det allmännas sida borde göras för att i möjligaste mån upptäcka, förebygga och motverka faran av kronisk arsenikförgiftning samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Statsrådet och chefen för civildepartementet har ock den 30 januari 1912 efter vederbörligt bemyndigande uppdragit åt professorn F. Lennmalm, professorn P. Klason och apotekaren A. N. Blomqvist att verkställa den av Riksdagen begärda utredningen. Sedan apotekaren Blomqvist under innevarande år avgått ur kommittén, har i hans ställe till sakkunnig utsetts professorn H. von Euler-Chelpin, varjämte professor Lennmalm i skrivelse till chefen för civildepartementet anhållit om entledigande från det honom lämnade uppdraget.

Emellertid har efter 1911 års riksdagsskrivelse den s. k. arsenikfrågan kommit i ett nytt läge. I ett flertal offentliga byggnader i vårt land har under senare tider arsenikförgiftning i stor utsträckning ägt rum bland de personer, som hava sina ämbetslokaler i dessa byggnader. I det gamla riksdagshuset här i staden ha nära nog samtliga de personer, som där hava sitt arbete, blivit arsenikförgiftade. Verkställda undersökningar av anledningen till förgiftningen hava visat, att densamma med säkerhet varit arsenikhaltig oljefärg. I flera byggnader har man nämligen ansett sig tvungen avlägsna den arsenikhaltiga färgen och ersätta den med arsenikfri sådan. Det har visat sig, att personer därefter kunna vistas i dessa byggnader utan att bliva förgiftade. Även i många privata byggnader, där arsenikhaltig oljefärg kommit till användning, har arsenikförgiftning kunnat konstateras.

På grund av att sålunda under senare tider i stor utsträckning i vårt land förekommit fall av arsenikförgiftning, hava såväl i pressen som i den offentliga diskussionen röster höjts för att statsmyndigheterna skulle ingripa mot användande av arsenikhaltig oljefärg. Nu förevarande motion utgör ett bevis härför.

I den nu gällande giftstadgan ha inga bestämmelser lämnats angående högsta tillåtna arsenikhalten i oljefärg. Däremot äro sådana bestämmelser meddelade beträffande tapeter, vattenfärg och dylikt. Medicinalstyrelsen, som vid giftstadgans tillkomst avgav yttrande rörande de föreslagna bestämmelserna, anförde därvid bland annat, att då en i oljefärg möjligen förekommande ringa mängd av arsenik torde få anses vara så pass bunden, att den ej kunde anses hälsovådlig, det ej syntes styrelsen medföra någon risk i hygieniskt avseende att vid

anstrykning med oljefärg stadga lindrigare bestämmelser än beträffande tapeter och vattenfärg.

Emellertid har erfarenheten visat, att medicinalstyrelsens antagande, att arseniken i oljefärger vore så fast bunden, att den icke kunde anses hälsovådlig, ej hållit streck. Den arsenikhaltiga oljefärgen har tvärtom i synnerligen många fall visat sig åstadkomma arsenikförgiftning. Orsaken härtill torde måhända i viss mån bero på ändrat sätt för måleriarbetet och byggnadsarbetet över huvud taget. Det moderna byggnads sättet med oljemålade väggar och med korkmattor belagda cementgolv medför ofta, att rummen under långa tider fukta. I dessa fuktiga rum uppstår mögelsvamp, som i sin ordning inverkar på arseniken i oljefärgen och sönderdelar densamma. Även har man numera börjat att vid målning med zinkvitt i stor utsträckning använda, jämte linolja, annan billigare olja eller ock terpentin. Följden härav har blivit, att färgen under en lång tid förbliver mjuk, varför den med lätthet angripes av mögelsvampar.

Överintendentsämbetet har ock insett faran av att använda arsenikhaltig oljefärg samt i sina kontrakt angående statens byggnader numera insatt det villkor, att använda färger skola vara arsenikfria och att speciellt holländsk zinkvitt icke får användas.

Den s. k. arsenikkommittén har haft sin uppmärksamhet fästad vid nu ifrågavarande motion. I en till chefen för civildepartementet den 27 sistlidne mars ingiven promemoria har nämligen ledamoten av kommittén professor P. Klason beträffande motionen anført: 'Denna motion vilar tydligtvis på den förutsättningen, att arseniken i det holländska zinkvittet är av lika eller nära lika giftiga egenskaper som i arseniksyrlighet. Hade så visat sig vara förhållandet, kunde måhända skäl förefunnits för dess bifallande. Då emellertid detta, såvitt man kan bedöma av hittills utförda undersökningar, långt ifrån är förhållandet, torde enligt mitt förmenande frågan om importförbud å holländsk zinkvitt böra anstå, tills arsenikens grad av giftighet i detsamma blivit till fullo utrönt.'

Med anledning av denna promemoria har professor Lennmalm den 29 i samma månad till chefen för civildepartementet ingivit en skrivelse i ämnet. Däri anför professor Lennmalm bland annat:

'Det är sedan länge en väl känd sak, att mögelsvampar inverka på arsenikhaltig oljefärg under vissa förhållanden, men ej under alla

förhållanden; är färgen mycket torr och hård, brukar det ej lyckas att frigöra arsenikgaser. Praktiskt taget kan man uttrycka detta på följande sätt, med exempel taget från gamla riksdagshuset och liknande byggnader: holländsk zinkvitt i oljefärg är sannolikt mindre farlig i soliga, torra rum, men den är helt säkert farlig i fuktiga rum, särskilt om färgen är dålig, icke torkande. En stor erfarenhet från vårt land föreligger i detta ögonblick härom.

Vi veta, att ett stort antal arsenikförgiftningsfall uppträtt i hus, där holländsk zinkvitt använts, och vi veta, att sjukdomsfallen upphört, då den holländska zinkvitten avlägsnats. Vi veta, att holländsk zinkvitt är en importerad vara, som för vårt land är alldeles överflödig. Den schlesiska zinkvitten håller 1 à 2 milligram arsenik per kg. färg; den holländska zinkvitten håller 500, 600, 700, 800, 900 milligram per kilogram färg, således en oerhörd arsenikhalt i jämförelse med den schlesiska zinkvitten. Den holländska zinkvitten är visserligen något billigare pr kg., men i stället är den mindre dryg än den schlesiska, så att enligt målares uppgift blir det billigare att måla ett hus med schlesisk zinkvitt än med holländsk. I ett flertal byggnader, där den holländska zinkvitten använts, har man med stora kostnader nödgats avlägsna den. Jag erinrar om gamla riksdagshuset, där reparationskostnaderna säkerligen komma att överstiga 100,000 kronor.

Den holländska zinkvitten är dyr, dålig och hälsofarlig; ur hygienisk liksom ekonomisk synpunkt finnes ingen anledning att använda den. Staten har redan själv skyddat sig mot den holländska zinkvitten på så sätt, att överintendentsämbetet förbjudit densamma användning i statens byggnader. Under de givna omständigheterna synes det vara självklart, att staten också bör skydda den stora del av det svenska folket, som ej bor eller har sitt arbete i statens byggnader, genom att på lämpligt sätt förhindra användningen av holländsk zinkvitt.

Visserligen är arsenikfrågan för närvarande föremål för utredning, men anser utskottet, att användande av arsenikhaltig oljefärg medför så stor fara för människors hälsa och så stora ekonomiska förluster såväl för staten som för kommunerna och de enskilda, att ett omedelbart ingripande från statsmyndigheterna mot användande av sådan färg är av nöden. Statsmyndigheterna böra sålunda i detta fall ej vänta, tills utredningen av arsenikfrågan i sin helhet föreligger.

Motionären har föreslagit, att i giftstadgans 28 § andra mom. orden

'med vattenfärg gjord färganstrykning' borde utbytas mot 'färganstrykning'. Utskottet anser, att den sålunda föreslagna förändringen otvivelaktigt skulle i hög grad förebygga användandet av arsenikhaltig oljefärg, men möjligt är ock, att detta resultat bättre kan vinnas genom andra åtgärder från Kungl. Maj:ts sida. Huvudsaken är, att kraftiga åtgärder vidtagas snarast möjligt i ändamål att förhindra uppkomsten av ytterligare arsenikförgiftning genom oljefärg i vårt land.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att, förutom i Holland, jämväl i Amerika, Tyskland, Frankrike och Italien tillverkas zinkvitt innehållande arsenik i ansenlig mängd.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att Första kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt vare sig vidtaga sådan ändring av § 28 mom. 2 i giftstadgan av den 7 december 1906, att orden 'med vattenfärg gjord färganstrykning' utbytas mot 'färganstrykning', eller på annat sätt vidtaga åtgärder, att den nu rådande faran av arsenikhaltig oljefärg undanröjes.»

Reservation har avgivits av herr *Rosén*, som anför:

»Såsom utskottet erinrar, beslöt 1911 års riksdag att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t genom sakkunniga låta utreda, vad från det allmännas sida borde göras för att i möjligaste mån upptäcka, förebygga och motverka faran av kronisk arsenikförgiftning samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Då den av Riksdagen begärda utredningen föranlett Kungl. Maj:t att tillsätta den s. k. arsenikkommittén, vars arbete ännu ej avslutats, och då Kungl. Maj:t ej lärer underlåta att vidtaga de åtgärder i av Riksdagen önskad riktning, som kunna befinnas nödiga, har jag ansett, att en ny skrivelse i samma syfte icke borde avlätas, och fördenskull yrkat, att utskottet skulle hemställa, att herr Clasons förevarande motion icke måtte till någon Första kammarens åtgärd föranleda.»

Första kammaren har bifallit sitt utskotts hemställan, varefter detta beslut genom protokollsutdrag delgivits Andra kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott. *Första kam-*
marens beslut.

Utskottet.

Nya sakkunniga i arsenikfrågan hava numera utsetts. Statsrådet och chefen för civildepartementet har nämligen den 15 april 1913 på därom gjorda ansökningar entledigat professorerna Lennmalm, Klason och von Euler-Chelpin från ovan omförmälda uppdrag samt uppdragit åt professorn K. A. Petrén, medicine doktorn I. C. Bang, laboratorn, filosofie doktorn L. Ramberg samt docenten G. Wirgin att inom civildepartementet i egenskap av sakkunniga biträda vid ifrågavarande utredning.

Departementschefen har tillika vid besvarandet av en inom Andra kammaren angående förevarande fråga framställdinterpellation meddelat, att han med ordföranden i den sålunda tillsatta kommissionen överenskommit, att kommissionen skyndsamt skall överväga, vilka provisoriska ändringar i giftstadgans här ifrågavarande bestämmelser kunna anses mest trängande och vara av beskaffenhet att i avbidan på kommissionens slutliga undersökning kunna ifrågasättas; och har departementschefen därjämte i detta sammanhang uttalat en förhoppning, att förslag till sådana provisoriska stadganden skola kunna föreligga inom några få månader.

Frågan om åtgärder till förekommande av arsenikförgiftning genom oljefärg är sålunda på vederbörande departementschefs föranstaltande föremål för sakkunnig behandling, vilken, i enlighet med vad ovan anförts, inom kort torde leda till det av motionären avsedda resultatet. Med hänsyn härtill finner utskottet, som i själva saken till fullo delar den av första kammarens utskott uttalade meningen, icke minst i fråga om nödvändigheten av frågans *synnerligen* skyndsamma behandling, för sin del en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet icke påkallad.

Utskottet får alltså hemställa,

att Andra kammaren icke måtte biträda
Första kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 22 april 1913.

På utskottets vägnar:

M. ENDERSTEDT.